

Sygn. akt V CNP 26/19

POSTANOWIENIE

Dnia 22 listopada 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Grzegorzcyk

w sprawie ze skargi A. N.
o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku
Sądu Okręgowego w K. z dnia 17 grudnia 2018 r., sygn. akt III Ca (...)
w sprawie z powództwa A. N.
przeciwko A. N.
o ochronę ograniczonego prawa rzeczowego,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 22 listopada 2019 r.,

1. odrzuca skargę;

**2. zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 240
(dwieście czterdzieści 00/100) złotych tytułem kosztów
postępowania wywołanego wniesieniem skargi.**

UZASADNIENIE

W skardze wniesionej w dniu 8 kwietnia 2019 r. pozwany A. N. wniósł o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 17 grudnia 2018 r., sygn. akt: III Ca (...), oddalającego apelację pozwanego od wyroku Sądu Rejonowego w T. z dnia 28 listopada 2017 r., sygn. akt: IX C (...), w sprawie o ochronę ograniczonego prawa rzeczowego.

W skardze pozwany zarzucił naruszenie art. 65, art. 140, art. 248 i art. 298 k.c. oraz art. 217 § 1, art. 227 w związku z art. 292 i art. 278 § 1 k.p.c., wnosząc o stwierdzenie niezgodności zaskarżonego wyroku z prawem.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 424¹ § 1 k.p.c. można żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, jeżeli przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie orzeczenia w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe. Z przepisów tych wynika, że jedną z przesłanek dopuszczalności skargi jest wyczerpanie przez skarżącego wszystkich stawianych do jego dyspozycji mechanizmów prawnych, umożliwiających korektę niezgodnego z prawem rozstrzygnięcia sądu przez jego zmianę bądź uchylenie.

Założenie to odpowiada subsydiarnemu charakterowi skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, jako nadzwyczajnego środka prawnego, który nie służy uchyleniu lub zmianie orzeczenia, lecz inicjuje pierwszą fazę postępowania zmierzającego do realizacji odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa z tytułu wydania niezgodnego z prawem prawomocnego orzeczenia sądu (art. 417¹ § 2 k.c. w związku z art. 77 Konstytucji RP). Odpowiedzialność ta może aktualizować się tylko wtedy, gdy poszkodowany uczynił wszystko, aby wyeliminować źródło szkody i dopiero bezskuteczność dostępnych narzędzi procesowych lub ich brak może - w razie wystąpienia szkody - uzasadniać roszczenie o jej naprawienie, a tym samym dopuszczalność skargi, o której mowa w art. 424¹ k.p.c. (por. druk sejmowy IV kadencji nr 2696, pkt 4).

Stosownie do tego, w skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia skarżący jest zobligowany wykazać, że wzruszenie zaskarżonego orzeczenia w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe (art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.). Niespełnienie tego wymagania pociąga za sobą odrzucenie skargi przez Sąd Najwyższy jako niedopuszczalnej (art. 424⁸ § 1 k.p.c.).

W złożonej skardze skarżący oświadczył, że wzruszenie zaskarżonego orzeczenia w drodze „kasacji” jest niedopuszczalne ze względu na art. 398² § 1 k.p.c. i wartość przedmiotu sporu. W piśmie zaś uzupełniającym „braki formalne” skargi, wskazał, że nie ma ponadto podstaw do wznowienia postępowania, w którym wydano zaskarżony wyrok, niemożliwe jest również wzruszenie zaskarżonego wyroku w drodze skargi nadzwyczajnej, o której mowa

w art. 89 i n. ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r., poz. 5 ze zm., dalej - „u.SN”), ponieważ zaskarżenie wyroku „(...) nie jest konieczne dla zapewnienia jego zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.”.

Pomijając, że środek zaskarżenia w postaci „kasacji” nie jest znany postępowaniu cywilnemu od 2005 r., jak również fakt, iż braku skargi w zakresie elementów określonych w art. 424⁵ § 1 k.p.c. mają charakter nieusuwalny (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2006 r., III CNP 26/05, niepubl. i z dnia 19 kwietnia 2019 r., II CNP 76/18, niepubl.), wywód ten nie mógł być uznany za wystarczający z punktu widzenia przesłanek dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia określonych w art. 424¹ k.p.c. oraz jej wymagań konstrukcyjnych, wynikających z art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c.

Obowiązującą ustawą o Sądzie Najwyższym wprowadzono do porządku prawnego skargę nadzwyczajną - nowy nadzwyczajny środek zaskarżenia, o szerokich podstawach, obejmujących m.in. naruszenie zasad, wolności i praw określonych w Konstytucji RP oraz rażące naruszenie prawa przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (art. 89 § 1 u.SN). Skarga ta może być wniesiona w terminie 5 lat od uprawomocnienia się orzeczenia (art. 89 § 3 u.SN), przy czym w okresie 3 lat od dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym może służyć podważaniu prawomocnych orzeczeń sądowych wydanych przed wejściem tej ustawy w życie, lecz po dniu 17 października 1997 r. (art. 115 § 1 u.SN). Ustanowiono w ten sposób kolejny instrument prawny pozwalający na uchylenie lub zmianę prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego kończącego postępowanie w sprawie (art. 89 § 1 w związku z art. 91 § 1 u.SN).

Otwarcie drogi do obalania prawomocnych orzeczeń wydanych zarówno przed, jak i po dniu 3 kwietnia 2018 r. przez wniesienie skargi nadzwyczajnej, nie może pozostać bez wpływu na dopuszczalność żądania stwierdzenia niezgodności tych orzeczeń z prawem w drodze skargi uregulowanej w art. 424¹ i n. k.p.c., skoro - jak wynika z przywołanego już art. 424¹ § 1 k.p.c. - dopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest

warunkowana niedostępnością instrumentów pozwalających doprowadzić do zmiany lub uchylenia kwestionowanego rozstrzygnięcia. Jeżeli stan prawny stwarza dodatkową, nieprzewidzianą dotychczas, gwarancję zgodności z prawem orzeczeń zapadających w postępowaniu sądowym, umożliwiając zmianę lub uchylenie wadliwego rozstrzygnięcia poza reżimem skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania, to skorzystanie z tej gwarancji - na równi ze skorzystaniem ze skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania - powinno poprzedzać realizację ewentualnej odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Gwarancja ta zakłada bowiem możliwość usunięcia źródła szkody, co może uczynić odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa bezprzedmiotową.

Związku tego nie przekreśla okoliczność, że wyłącznie legitymowanymi do wniesienia skargi nadzwyczajnej są podmioty określone w art. 89 § 2 u.SN, a od orzeczeń, które uprawomocniły się przed dniem 3 kwietnia 2018 r. - jedynie Rzecznik Praw Obywatelskich i Prokurator Generalny (art. 115 § 1a u.SN). Strona nie może wprawdzie wystąpić ze skargą nadzwyczajną samodzielnie, może jednak zwrócić się do legitymowanego podmiotu o jej wniesienie (por. np. § 335a - 335m rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, jedn. tekst: Dz. U. z 2017 r., poz. 1206). Zwrócenie się do uprawnionego podmiotu nie obliguje go do wniesienia skargi, aktywność ta jest jednak nieodzowna, ponieważ strona czyni w ten sposób zadość bezwzględnemu wymaganiu wykorzystania wszelkich dostępnych dla niej prawnych mechanizmów służących wzruszeniu prawomocnego orzeczenia, co warunkuje dopuszczalność skargi o stwierdzenie jego niezgodności z prawem i uruchomienie odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Dopiero zatem obiektywna niemożność – z perspektywy strony - uchylenia lub zmiany prawomocnego orzeczenia w drodze skargi nadzwyczajnej, wynikająca z odmownej decyzji podmiotu uprawnionego do wniesienia skargi nadzwyczajnej, otwiera drogę do żądania stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Subsydiarny charakter skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia względem skargi nadzwyczajnej potwierdza treść

art. 89 § 4 i art. 115 § 2 u.SN, które przewidują - w określonych w nich przypadkach - zaniechanie uchylenia lub zmiany prawomocnego orzeczenia przez Sąd Najwyższy rozpoznający skargę nadzwyczajną, mimo jego nieprawidłowości, i poprzestanie na wydaniu orzeczenia stwierdzającego niezgodność zaskarżonego orzeczenia z prawem. W sytuacjach tych skarga nadzwyczajna realizuje funkcje zbliżone do skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, otwierając drogę do odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, przy zachowaniu kwestionowanego orzeczenia w obrocie. Inicjowane skargą nadzwyczajną postępowanie przed Sądem Najwyższym staje się natomiast wtedy jednym z postępowań, o których stanowi art. 417¹ § 2 zdanie pierwsze k.c.

Idąc tym torem należało przyjąć, że wnosząc skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w stanie prawnym ukształtowanym przez wejście w życie art. 89 i n. u.SN, skarżący, realizując wymagania określone w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., musi wykazać, że bezskutecznie zwracał się do uprawnionego organu (art. 89 § 2, art. 115 § 1a u.SN) o wniesienie skargi nadzwyczajnej. Niedochowanie tego wymagania pociąga za sobą odrzucenie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przez Sąd Najwyższy, jako niedopuszczalnej (art. 424⁸ § 1 k.p.c.) (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 sierpnia 2018 r., III CNP 9/18, OSNC 2018, nr 12, poz. 121, z dnia 12 października 2018 r., IV CNP 38/18, niepubl., z dnia 6 listopada 2018 r., II CNP 17/18, niepubl., z dnia 29 lutego 2019 r., I CNP 43/18, niepubl., z dnia 18 czerwca 2019 r., IV CNP 51/18, niepubl., i z dnia 25 czerwca 2019 r., V CNP 1/19, niepubl.).

Z tych względów, na podstawie art. 424⁸ § 1 k.p.c. oraz art. 98 w związku z art. 424¹², art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.